

Varannan arbetslös utan a-kassa

Tapio Salonens långa textversion:

Politikens blinda fläck

Den svenska arbetslöshetsförsäkringens förfall

80 procent arbetslösa mellan 18-24 år går utan a-kassa. Och varannan arbetslös vuxen. Trots att de uppfyller arbetsförmedlingens krav. Totalt 300 000 arbetslösa. Som inte kvalar in till systemet.

Text: Tapio Salonén

Bild: Bittbe Friman

Ju närmare vård i september desto mer fokus blir det på sysselsättning och arbetslöshet. Partiernas tävlar i att framstå som "arbetslösens" främsta försvarare och förvarade sifferstror uppstår. Den arbetsmarknadspolitiska debatten dras med såväl utrymmer som historien. Marginalisera företaget kan

En stor uppmärksamhet som till exempel när statsminister Kerföld följaktigt i en tv-utgåva på riksdagen i januari påstod att antalet sysselsatta ökat med 100 000 personer under deras mandatperiod. Sällan förmår den offentliga diskussionen hålla flera höllor i luften samtidigt, till exempel att sysselsättningen och arbetslösheten kan minska eller öka samtidigt eller att det under ett uppmärksammas procenttal kan dölja sig högt olika kategorier av sysselsättningstrender för olika grupper, utifrån till exempel ålder, utbildning, etnicitet eller geografisk spridning.

JAG VILL LYFTA FRAM EN NÄSTAN bortglömd eller åtminstone undanskymd aspekt i den pågående omvandlingen av den svenska ar-

betmarksmarknadspolitiken, nämligen det ekonomiska skyddets betydelse vid arbetslöshet. Men hypotesen kan sammanfattas med att det i Sverige sker en successiv polarisering bland de arbetslösa. Lite som för enkelhetens skull kallas denna tilltagande uppdelning mellan etablerade och oetablerade arbetslösa. Denna trend har varit iakttagbar de senaste årtiondena och har förstärkts avsett skiftande regeringsskiften.

Den offentliga uppmärksamheten har ofta ändrats varit oenligt riktad mot etablerade grupper och deras risker för arbetslöshet, utbildning och försämrade förmåner i socialförsäkring. Där finns vi kvarvarande strukturer från industrisamhället med tydliga skikt som företags personer som hotas av arbetslöshet eller har behov av kollektiva försäkringslösningar vid familjeutbildning, sjukdom och ålderdom. Det är deras utsatthet som, med rätta, ofta får braskande uttryck när jobben försvinner eller utlösning hotas. Det som förenar de etablerade, exkluderade grupperna är att de varit inne på arbetsmarknaden och därigenom haft skaffa sig inkomster och tillräckligt trygghetsförmåner. De har fackföreningar och andra aktörer som ser som sin uppgift att tillvarata deras intressen.

MIN PÖNG ÄR INTE ATT STÄLLA OLIKA grupper exkluderade mot varandra utan att diskutera dem i en mer sammanhängande och uppdaterad analys och framförallt lyfta fram den försvunna dimensionen – de oetablerade arbetslösa vilkoret. I övergången till ett efterindustriellt arbetsliv har kvalifikations- och systeringsmekanismerna i arbetslivet medfört en historisk strukturell omförändring. De okvalificerade men strategiska syngelgruppen har alltså försvunnit, formella utbildningsapparatens betydelse och ökningen av osäkra anställningsförhållanden utgör alla tydliga

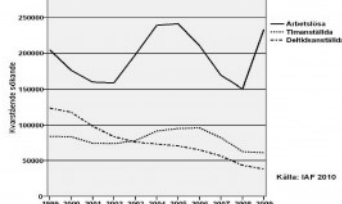

Diagram 1. Antal kvarstående arbetslösa vid månads slut efter sökkategori. Månadsgenomsnitt 1999 - 2009.

Vad innebär det att fyra av fem arbetslösa ungdomar ställs utanför? Trots att de uppfyller arbetsförmedlingens krav. Hur formar det deras samhällsyn? Deras vilja att delta?

inslag på det framrytande tjänste- och kunskapsorienterade arbetslivet.

FRÅGAN ÄR DÅ HUR DEN SVENSKA välfärdsmodellen med ambitioner om att garantera trygghet för alla förmår anpassa sig till denna förändring? Strykan i industrispeken var att allt fler personer (även kvinnor) blev en del av arbetslivet och därigenom blev berättigade till de offentliga trygghetsförmåner som till stora delar relaterades till den enskildes förtjänster. Inkomstbortfallprincipen fungerade också som ett sammanhållande samhällskontrakt mellan olika klasser och skiktsskikt årtiondena efter andra världskriget fram till 80-talet. Vi vände oss vid att den svenska välfärdsmodellen nära nog var generellt till sin karaktär när det gäller till exempel socialförsäkringsnivå vid barnafödande, sjukdom och arbetslöshet som en följd av de internationellt sett höga sysselsättningsnivåerna i den ar-

betssfärens befolkningen. Men denna uppgående spiral (det vill säga att ju fler som arbetade desto fler fick också därigenom sociala rättigheter) vände och har sedan 90-talårerna visat att sociala trygghetsförmåner till exempel vid arbetslöshet hänger intimt samman med idén om redan varit etablerad på arbetsmarknaden.

"Den prestationsbaserade välfärdsmodellen skapar en smygande polarisering"

Det är denna prestationsbaserade välfärdsmodell som i en ny tid skapar en smygande polarisering mellan de som är inne i systemet och de som inte kvalificerat sig beroende av ålder eller avsaknad av konkurrensförmåga. Den svenska välfärdsmodellen kan

sig vara generös och omfattande för dem som är sunna för medan tröskeln i den trygghetsystem höjs alltefters under de senaste 15-20 åren. Socialförsäkringarna skall med denna slags logik vara ett "omställningskylskåp" för dem som redan varit inne i arbetslivet.

Samtidigt har det i den offentliga retoriken genom åren fruktats en försiktig och ansvarsfullt påbyggd föreställning om att den svenska välfärdsmodellen till skillnad från till exempel den konservativa familjeinriktade eller den liberala marknadsorienterade modellerna rust om i världens varit så mycket mer generös (även risker i ersättningar) och betydande (även omfattar fler personer).

För att illustrera detta gläpp mellan retorik och praktik i den svenska självföretaken om "välfärd för alla" har jag i det följande valt att skissera några arbetslöshetsförsäkringsförmågor att skydda de som faktiskt är arbetslösa och uppfyller alla krav